

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN MALİYETİ¹

Öğr. Gör. Oktay Tan

İş/Halk Sağlığı Bilim Uzmanı (MSc)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bu makalede işyerlerinde meydana gelen kazaların, firmaların ekonomik maliyetlerine olumsuz etkisi nedeniyle etkili sağlık ve güvenlik yönetimi politikaları geliştirip uyguladıklarında işyerlerinde meydana gelen iş kazalarının önlenmesinin mümkün olacağına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

İş kazalarının şirketler için maliyet ve faydaların hesaplanması, önleyici faaliyetlerin başlatılmasını teşvik edecek yönetim düzeyindeki farkındalığı artırabilir. Bu taktirde, kazaların ve iş sağlığı ile ilgili sağlık sorunlarının azaltılmasına neden olacağı düşünülmektedir. Bu makalede çoklu vakalardan değil gerçekten yaşanmış tek vakadan hareket edilerek önlenabilir bir kazanın hem kolayca ve ucuz bir maliyetle kaza olmadan işverenin nasıl güvenli çalışılabileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Özetle bu makalede; işverenlerin şirket yönetim uygulamalarına katma değer sağlayan bir yönetim sorunu olarak maliyet ve fayda hesaplamasını dikkate alarak iş sağlığına ve güvenliğine yatırım yapmanın iyi bir iş anlayışı oluşturduğunu göstermek amacıyla mesaj verilmeye çalışılmıştır.

29 yaşında bir işçi, İzmit'te bulunan U.. Deniz Tersanesi'nde alt işveren firmanın (taşeron firmanın) Genel İnşaat ve Tesisat A.Ş.'nin işçisi olarak çalışırken 13 Mayıs 2006 tarihinde, tersane inşaatına hazır beton sağlayan firmanın beton pompası hortumunun patlaması sonucu inşaatla 7 metre yüksekliğindeki çalıştığı yerden zemine düşmüştür. Bu sonucu, omuriliği kırılmış ve % 100 malul kalarak kendi bakımını yapamaması nedeniyle sürekli başkalarının bakımına muhtaç hale gelmiştir. Açılan dava sonucunda; mahkeme tarafından 727.530,12 TL. maddi ve 100.000 TL. manevi olmak üzere toplam 827.530.12 TL'nin kaza tarihi olan 13/05/2006 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan asıl işveren U... Deniz San. AŞ. ve kazalı işçinin işvereni Genel İnşaat ve Tesisat A.Ş. ile hazır beton mikserinin sahibi N... Beton AŞ'den müştereken ve müteselsilen alınarak

¹ Bu makale, İSGDER "İnsanDeğerlidir" Dergisinin 3. Sayısında yayınlanmıştır.

tazminat olarak davacıya verilmesine karar verilmiştir. Yerel Mahkeme tarafından verilen bu karar Yargıtay tarafından da onanmıştır. Yargıtay'ın onama kararından sonra mahkeme giderleri ve ücretleri dahil faizleri ile birlikte kazalanan işçiye toplam 1 milyon 650 bin TL. tazminat ödenmiştir.²

Betonun dökülmesi sırasında meydana gelen boru patlamasının; asıl işveren şirketin (U Deniz San. AŞ'nin) beton döküm sırasında ön kontrolleri yapmaması, N... Beton A.Ş.'ne ait beton mikseri boru kelepçelerinde emniyet piminin bulunmaması, boruların zemine sabitlenmemesi, belirli aralıklarla periyodik olarak gözle ve cihazla çatlak kontrolü yapılması gerekirken yapılmaması³, ayrıca operatörlerin pompa kullanımı ile ilgili eğitimlerinin bulunmaması, alt işveren Genel İnşaat ve Tesisat A.Ş.'nin işçisine gerekli eğitimin ve kişisel koruyucu malzeme kullandırmaması, bu kazanın meydana gelmesinde başlıca nedenlerin arasında olduğu mahkemece tayin edilen bilirkişilerce tespit olunmuştur.

Oysa, bu önlenebilir bir iş kazası idi. Zira, yukarıda sayılan uygunsuzlukların giderilmesi için yani beton firması ve inşaat firması, döküm öncesi yapılması gerekli kontrollerin (akredite edilmiş bir firmaya periyodik kontrollerin ve çatlak kontrollerinin) yapılmasına, boruların zemine sabitlenmesine ve operatörlere ve işçilere eğitimlerinin sağlanmasına, kazalanan işçiye gerekli kişisel koruyucu malzeme teslimine ilişkin toplam 6.250.00 TL. para harcasaydı hem kazaya uğrayan işçi ömür boyu sakat kalmayacaktı hem de adı geçen işverenler tazminat olarak 1.650.000.00 TL ödenmeyecekti.

Sonuç olarak, kaza geçiren tarafından alınmış olunan 1 milyon 650 bin TL. tazminatın, kazalanan bu işçinin sağlığını geri getirmeyeceği açıktır. İşyerlerinde iş kazalarının olmaması, dolayısıyla işçilerin ölmemesi veya sürekli işgöremez hale gelmemeleri için işverenlerin önlem almada daha özen göstermeleri gerekir. Çünkü önlemek, hem daha kolay hem de kazalardan kaynaklanan zararlardan çok daha ucuzdur. Buna ilaveten daha insancıdır. İşverenlerin önlem almanın maliyetinin fazla olduğunu iddia edenleri çoğunluktadır. Bu nedenle iş güvenliği önlemlerini almaktan kaçınılmaktadırlar. Bazı iyi niyetli araştırmacılar sermayeyi ikna etmek, sonuçta bir kaç

² YARGITAY 21. Hukuk Dairesi 2014/12553 2014/17315 Karar Tarihi: 15.09.2014, Esas No: 2009/858 Karar No: 2013/507

³ Beton Pompaları ve dağıtım kollarını periyodik olarak ve ihtiyaç halinde yetkili uzman bir kişiye muayene ettirilmesi zorunlu kılınmıştır. Beton pompası bomlarında çatlak kontrolü (EN 473) ve bom kaynaklarında çatlak kontrolü kullanım klavuzlarında belirtildiği gibi pompa sahibinin sorumluluğundadır. Tespit olunan çatlaklar da EN287 sertifikalı kaynakçılar ile WPS ve PQR'a göre tamiri gerekmektedir.

kişi dahi olsa insanların yaşamını kurtarmak açısından işin ekonomik boyutunun gösterilmesi gerektiğini savunurlar. Olayın "önleme" boyutuyla ele alınması demek, sadece işyeri bazında risklerin tespitini yapıp alınması gerekli önlemlerin maliyetlerini ele almada başka bir bakış açıdır. Bu bakış açısıyla ilgili gözden kaçırılmaması gereken husus, iş sağlığı ve güvenliğinin proaktif yaklaşımla uygulanması ile işverene sağlayacağı ekonomidir. Diğer bir anlamda, bu bir rasyonelitedir. Bu esasen kapitalizmin de doğasındadır.

Çağımızda teknolojiye ileri ülkelerde bile işverenler, genellikle işyerinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlemlerini uygulamanın çok pahalı olduğunu ve yatırım geri dönüşüme ilişkin maliyeti haklı çıkarmak için yeterli olmadığını savunurlar. Oysa, İş Güvenlik Uzmanları ve İşyeri Hekimleri, bunun yanlış bir argüman olduğunu bilmektedirler. ABD "National Safety Council" Ulusal Güvenlik Konseyi'ne göre, tüm endüstrileri ulusal olarak değerlendirirken, bir iş günü kaybı yaratan yaralanmalar için doğrudan ve dolaylı ortalama maliyeti 28.000 \$'ın, ölümlü bir kazada ise ortalama 910.000 \$'ın üzerindedir.⁴

Açıkça, işyerinde meydana gelen ölümlü iş kazaları finansal olarak işverene maliyeti yüksektir. Bununla birlikte ölümcül kaza geçiren işçinin ailesinin ve iş arkadaşlarının manevi kayıplarının gerçek maliyeti daha yüksektir.

Para cezalarından kaçınma ve yasal zorunluluklarını yerine getirme, iş sağlığı ve güvenliği programlarını uygulamada bir çok işvereni motive eder. Bunlar, geçerli nedenler olmakla birlikte, esasen işverenler işyeri güvenliği programlarını oluşturmaları gerekir. Çünkü yapılması gereken ve doğru olan da budur. İşverenler, çalışanlarına ahlaki bir yükümlülük hissetmeli ve güvenli ve sağlıklı bir iş ortamı sağladıklarından emin olmalıdır.

Kurumsal nitelikli işyerlerindeki çoğu yöneticiler, iş sağlığı ve güvenliği politikalarını tartışma konusu yapmazlar. Çünkü yukarıda açıklandığı gibi proaktif yaklaşım gereği önlem almanın daha kolay olduğunu ve maliyetinin daha düşük olduğunu bilirler.

İş sağlığı ve güvenliği bütün çalışanlarla beraber tüm ülkeyi ilgilendiren en önemli unsurlarından biridir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin tüm bileşenler, temel insan hakları, çalışma yaşamı ve ülkelerin gelişmişliklerini gösteren en önemli

⁴ **HSE PRESS JOURNAL SERVING** The Health, Safety and Environmental Community Around The World
<http://wp.hsepress.com/2014/06/the-cost-of-workplace-safety/>

unsurlardan biridir. Özet olarak, işyerlerinde görev ve sorumlulukların açıkça tanımlandığı bir sistem içerisinde, kaza ve hastalık şeklinde ortaya çıkan tehlikelerden çalışanları korumak için proaktif yaklaşımı içeren iş sağlığı ve güvenliği kültürü oluşturulmalıdır.

Bu makalede esas amacımız, işverenlerin ve işçi örgütlerinin ve temsilcilerinin, politika yapıcılarının, firma yöneticilerinin ve yetkililerinin sağlık ve güvenlik yönetiminin ekonomik yönlerini gözden geçirmelerini sağlamaktır. Özetle, İş kazaları ve işle ilgili hastalıklarının maliyetleri, topluma, şirketlere ve bireylere önemli bir yük getirmektedir. Kaza ve işle ilgili hastalıkları maliyetlerinin eşit olarak dağıtılmayacağına, büyük bir kısmının şirketlere olmak üzere şirketlerden topluma ve bireylere kaydırıldığına inanıyoruz. Yine de, bu şekilde kaybolan tüm kaynaklar ve üretken kapasite daha da önem kazanmakta, ayrıca İş kazaları ve işle ilgili çalışanın sağlığının bozulması, ekonomik büyümeyi de engellemektedir.